

Diversiteit als pedagogisch bestanddeel

Het pedagogische antwoord op een pedagogisch vraagstuk in een diverse context

Door: Carm Barten

Iedereen vindt het belangrijk om aandacht te besteden aan inclusie en diversiteit, maar het is zoeken naar het 'hoe'. Als [startdocument](#) heeft Stichting School & Veiligheid een invalshoek beschreven over inclusie in het MBO en legt daarmee het verband met sociale veiligheid, het belang van de participatie van studenten, burgerschap en het pedagogische gesprek binnen de gemeenschap die de klas, de opleiding en het ROC met elkaar vormen.

Vervolgens is deze visie voorgelegd aan practoren en lectoren, die vanuit hun eigen zienswijze en expertise meer helderheid scheppen in deze constructen. Om handelingsperspectief te scheppen voor onderwijsprofessionals, managers en directeuren. Om samen te kunnen bouwen aan een inclusieve school. 'Samen zijn wij iedereen'.

In dit artikel beschrijft Carm Bartens, docent pedagogiek zijn perspectief.

Diversiteit en de groeiende kansenongelijkheid in het onderwijs, beleidsmakers hebben het er druk mee. Jongeren met een lage sociaaleconomische status die minder mogelijkheden krijgen binnen het onderwijs. Jongeren met een migrantenachtergrond die meer moeite hebben de maatschappelijke ladder te beklimmen. Schrijnende voorbeelden waar maar moeilijk een passend antwoord op gevonden lijkt te worden. Maar geldt dit ook voor de docent die 's ochtends deze jongeren ontvangt in zijn klaslokaal? De docent die direct in contact staat met deze studenten en ze binnen een onderwijssetting begeleidt naar hun 'volwassenheid'? Ik vraag het me af!

Docent als pedagoog

Docenten zijn bezig het potentieel van iedere individu aan te spreken en tot wasdom te brengen. Ze ondersteunen studenten en waarborgen een veilig groepsklimaat waar ze onderdeel van zijn. Docenten zijn de pedagogische pilaar die ervoor zorgt dat iedereen zich geaccepteerd voelt in de groep, niemand uitgesloten. Ze zijn degene die studenten het gevoel geven dat ze verstaan worden, als een pedagogisch oplaadpunt waar studenten hun verhaal kwijt kunnen en hun moreel kompas kunnen kalibreren. In alle openheid, zonder oordeel. In dat pedagogische contact is het voor een docent helemaal niet relevant wat de geaardheid of afkomst van een student is. In tegendeel zelfs, het leidt af van de ware ontmoeting tussen hem en de student. Het hokjes denken, denken in stereotyperingen, verstoort het (pedagogische) werk van een docent.

Een lesje burgerschap?

En toch, ook een docent kan niet om het thema diversiteit heen. Al is het maar omdat jongeren elkaar in de groep uitjoelen voor "dom blonde" of elkaar uitschelden voor "kankerhomo". Het zijn uitspraken die moreel verwerpelijk zijn en waar iedere docent het appèl voelt om hierop te acteren. Het zijn situaties die niet kunnen wachten tot het lesje burgerschap dat gepland staat op het vierde uur. Het zijn dé momenten waar burgerschapsvorming plaatsvindt.

Veel docenten weten in dergelijke situaties intuïtief precies hoe ze kunnen handelen. Het zijn vaak die docenten die kunnen teruggrijpen op de relatie die ze hebben opgebouwd met de studenten. Vanuit het oprechte contact en wederzijds respect is soms een verontwaardigde blik voldoende om de student tot inkeer te brengen waarna excuses gemaakt wordt.

Daar staat tegenover dat er ook docenten zijn die schrikken van situaties waar studenten elkaar discriminerend bejegenen. Deze docenten worden emotioneel geraakt, ervaren angst of voelen zich bevestigd in het beeld dat ze al hadden van de brutale jongeren van tegenwoordig. Er zijn docenten die niet weten wat ze moeten doen en ze ervaren weinig controle in dergelijke situaties. Als tegenreactie wordt er dan nog weleens teruggegrepen naar hiërarchie en macht. Studenten worden autoritair aangesproken op hun gedrag of er hangt een strafmaatregel boven hun hoofd. In sommige gevallen worden studenten zelfs uit de klas gezet of geschorst van school. Het zijn juist die momenten dat de specifieke student nog verder wordt weggeduwd van school als morele oefenplaats en dus zijn lesje burgerschap misloopt.

Verbinding

Dat is het antwoord op situaties zoals hierboven beschreven. Het is een pedagogisch antwoord op een pedagogisch vraagstuk in een diverse context. Het gedrag dat de student laat zien is verstoring als zodanig maar niet storend voor een docent. Het is een moment dat een docent beschikbaar is om de specifieke student te begeleiden, om te ondersteunen en te onderwijzen. Ter vergelijking; een student die meermaals een fout maakt bij wiskunde wordt ook niet uit de klas gezet. Het biedt een docent juist de kans om het nogmaals uit te leggen, dat is tenslotte zijn werk. Of het nu gaat over de academische of de pedagogische opdracht van een docent, het zou geen verschil mogen maken voor de bereidheid om studenten te ondersteunen. En laat het nou simpelweg onmogelijk zijn studenten te begeleiden waar geen verbinding mee is.

Het is de oordeelloosheid en oprechte interesse die een docent toont in deze jongeren wat het verschil maakt. Waar het om gaat is de vraag waarom de student doet wat hij doet met de uitnodiging om samen alternatieven te verkennen. Daar verschijnt diversiteit als werkbaar component. Diversiteit als bestanddeel om sociale/morele situaties met een student te verklaren en alternatieven in gedrag te verkennen.

Diversiteit als pedagogisch bestanddeel

De manier waarop we reageren op onze omgeving, dat geldt ook voor studenten, wordt grotendeels bepaald door ons persoonlijke biografie. Ervaringen uit het verleden hebben invloed op de manier waarop we naar de wereld, en medemens, kijken. Jongeren die jarenlang (negatief) zijn aangesproken op hun afkomst of zijn opgegroeid met de ervaring dat ze behoren tot een minderheidsgroep, zullen anders reageren op een situatie dan een witte student die zijn hele leven aan de dominante norm voldoet. Het zijn de vooroordelen die ze hebben ervaren/ontwikkeld tijdens de opvoeding die ze doet oordelen in situaties wanneer ze in contact komen met een diversiteit aan medestudenten.

Voor een docent is het van wezenlijk belang om in de gezamenlijke verkenning van alternatieven rekening te houden met factoren van diversiteit die invloed hebben (gehad) in het leven van de student.

Bron: Movisie 2022 - Diversiteitsaspecten

Intersectionaliteit

Het is de combinatie van bovenstaande diversiteitsaspecten die iemands maatschappelijke positie bepaalt en tot hoever zij discriminatie ervaren. Dit wordt ook wel kruispuntdenken genoemd. Als voorbeeld; iemand met een slechte financiële situatie zal meer tegenslag ervaren dan degene met een goede financiële situatie. Als we hier sekse als diversiteitsaspect aan toevoegen zal zichtbaar worden dat vrouwen met een slechte financiële situatie meer tegenslag ervaren dan mannen met een slechte financiële situatie. Laat staan hoe de verhoudingen liggen tussen vrouwen met een slechte financiële situatie ten opzichte van mannen met een goede financiële situatie! Kruispuntdenken kan voor docenten inzicht geven waar bepaalde gedragingen van studenten vandaan komen.

De opstapeling van specifieke diversiteitsaspecten bij een student, kunnen ervoor zorgen dat diegene op grote achterstand staat en veel onrechtvaardigheid ervaart. Een herhaaldelijk gevoel van onrechtvaardigheid kan er bij studenten toe leiden dat ze in opstand komen zonder dat ze de oorzaak expliciet kunnen benoemen. Het zou zomaar kunnen zijn dat een zwarte student onbewust problemen ervaart met een witte docent, gewoonweg omdat diegene wit is. Ervaringen uit het verleden waar de zwarte student meermaals geconfronteerd is met white-privilege kan een belangrijk bestanddeel zijn van een pedagogische kwestie tussen student en docent. Strafmaatregelen of schorsing zullen in een dergelijke situatie het beeld van white-privilege bij de student enkel doen versterken met meer verzet tot gevolg.

Door dit als docent samen met de student te verkennen aan de hand van het kruispuntdenken, kunnen inzichten ontstaan en verschijnen er alternatieven in gedrag. Zowel voor de student als docent. Uiteindelijk willen we allemaal niets anders dan het gevoel erbij te horen, *the need to belong*. Je zult zien dat de tijd en oprechte interesse die in de student wordt gestopt door op verkenning te gaan via het kruispuntdenken tot verbinding leidt. Een verbinding waar student en docent elkaar oprecht verstaan. Een verbinding waar iedere student zich bekrachtigd voelt en het potentieel aangesproken wordt, ongeacht diens afkomst.

De school als inclusieve gemeenschap

Een docent die iedere student weet te verstaan is in staat oordeelvrij met hen in relatie te zijn. Hierin verschijnt de student als uniek persoon zonder (impliciet) geplaagd te worden in een stereotype hokje. Iedere student is als individu onderdeel van de groep en levert zijn of haar unieke bijdrage aan het geheel. Hiermee wordt voorbijgegaan aan de zogenaamde integratie van groepen jongeren (met hokjesdenken tot gevolg) maar spreekt men over inclusie. De groep (en school) wordt een gemeenschap die bestaat uit individuen die zich allen verstaan en gerespecteerd voelen. Een plek waar docenten en studenten elkaar durven te bevragen vanuit een diepgeworteld vertrouwen in het goede van de ander. Een plek waar men voor elkaar opkomt en hulp biedt wanneer nodig.

Uiteraard spelen er in de praktijk krachten mee die remmend zijn voor de vorming van die inclusieve gemeenschap. *Peer pressure* en de onderlinge strijd tussen studenten is hier een belangrijke factor in, zoals al bleek uit het eerder aangehaalde voorbeeld. Nogmaals, juist op die momenten komt de kracht vrij van de pedagogische verbondenheid die is opgebouwd tussen docent en student. Studenten die zich verstaan voelen door een betreffende docent, hun pedagogische steunpunt, zijn ontvankelijker voor diens stem. Het zijn deze docenten die met hun voorbeeldfunctie impact maken door samenwerken en -leven vanuit een inclusieve gedachten als vanzelfsprekendheid te tonen. Ze leven het voor en werken dus vanuit diezelfde vanzelfsprekendheid samen met collega's. Collega's waarin dezelfde oprechte interesse wordt getoond, waar men elkaar opzoekt als het even ingewikkeld is en kwetsbare onderwerpen besproken worden.

Dit artikel is tot stand gekomen op initiatief van Stichting School & Veiligheid en geschreven door Carm Barten van Centrum Pedagogisch Contact.

CPC Centrum
Pedagogisch
Contact